

KONVERENTS GEOGRAAFILISTE NIMEDE TRANSKRIBEERIMISE KÜSIMUSTES

Käesoleva aasta jaanuari lõpul toimus Moskvas NSVL TA Geograafia Instituudi korraldusel teaduslik konverents geograafiliste nimede kirjutamise küsimustes. Konverentsist võttis osa üle 70 kartograafi, geograafi, lingvisti jt., peamiselt Moskvast ja Leningradist; Eesti NSV-st viibisid nõupidamisel TA Keele ja Kirjanduse Instituudi sektorijuhataja E. Nurm ja Geograafia Seltsi liige A. Saar.

Konverentsi põhiliseks ettekandeks oli S. Tjurini ülevaade NSV Liidu Siseministeeriumi Geodeesia ja Kartograafia Peavalitsuse tööst geograafiliste nimede fikseerimisel, missuguse ülesandega tegeleb peavalitsuse transkribeerimisosakond, kes koostab instruksioone kohanimede transkribeerimiseks kõigist maailma keeltest. Senini on valminud «Geograafiliste nimede kaartidel kirjutamise üldreeglid» ja 65 transkribeerimisinstruksiooni, neist 26 Nõukogude Liidu rahvaste keelte kohanimede kohta ja 39 instruksiooni välisriikide geograafiliste nimede transkribeerimiseks; ka on välja antud vene kohanimede sõnaraamat. Transkribeerimisosakond on loonud ulatusliku (umbes miljon sedelit) kohanimede kartoteegi, mis on aluseks rohketeks konsultatsioonide andmisel mitmesugustele organisatsioonidele. Võõrkohanimede transkribeerimise põhimõtete esitamisel puudutas ettekandja muu seas ka pikkade vokaalide märkimise küsimust, leides, et nende kirjutamine kahekordse tähega, nagu see on ette nähtud 1957. a. Tallinnas avaldatud eesti pärisnimede vene keeles kirjutamise juhistes, pole kooskõlas vene keele ortograafiaga.

Ülevaatega geograafiliste nimede transkribeerimisest Sõjaväe Topograafia Valitsuses esines insenerpolkovnik M. Baranov ja kohanimede transkribeerimisest Sõjalaevastiku Hüdrograafia Valitsuse süsteemis kõneles P. Makajuda. Mõlemad rõhutasid kaartide suurt osatähtsust sõjaväes ja pidasid vajalikuks luua transkribeerimisküsimuste lahendamiseks autoriteetse komitee, näiteks NSV Liidu Teaduste Akadeemia juures.

Ettekandeile järgnesid väga elavad läbiarääkimised. Juhiti tähelepanu Nõukogude Liidu, eriti aga välismaa geograafiliste

nimede ebaühtlasele kirjakujule eri väljaannetes. Aastal 1950 Geodeesia ja Kartograafia Peavalitsuse, Sõjaväe Topograafia Valitsuse ja Hüdrograafia Valitsuse esindajaist loodud alaline komisjon pole suutnud kohanimede kirjutamisse korda luua; on vaja luua seadusandlike õigustega juhtiv ning koordineeriv organ, kuhu kuuluksid esindajad kõigist asjast huvitatud asutustest. E. Nurm oma sõnavõtus selgitas, et eesti keeles on pikad ja lühikesed vokaalid iseseisvad foneemid, vokaalide pikkusest oleneb sõnade tähendus; nii lühikeste kui ka pikkade vokaalide märkimine vene keeles ühekordse tähega tekitab rohkesti homograafe geograafilistes, eriti aga isikunimedes. Pole õige väide, nagu oleks kahekordne vokaaltäht vene keelele täiesti võõras: seda tarvitatakse sadades soome, hollandi, saksa jt. pärisnimede transkribeerimise ringis. Üldse peatusid paljud sõnavõtjad eesti nimede transkribeerimise küsimustel, kusjuures enamik kartograafe ei pooldanud meie juhiseid pikkade vokaalide ja *j*-i märkimise osas, lingvistid aga pidasid õigeks vahetegemist pikkade ja lühikeste vokaalide vahel ka vene transkriptsioonis. Prof. A. Reformatski seadis koguni eesti transkribeerimisjuhiseid teistele eeskujuks, sest neis on toponüümika ja onomastika viidud ühtsete reeglite alla, nad abistavad ka bibliograafe ja passide väljaandjaid. Ta oli kindlasti selle poolt, et eesti pikki vokaale märgitaks vene keeles kahekordse tähega. Samal seisukohal asus ka Sõromjatnikov (NSVL TA Idamaateaduste Instituudist), kes pidas otstarbekohaseks teha vahet lühikeste ja pikkade vokaalide vahel ka jaapani nimede transkribeerimisel, kus näiteks *Oojama* tähendab suurt mäge, *Ojama* aga väikest mäge. Oma lõppsõnas märkis S. Tjurin, et segadus eesti kohanimede transkribeerimises kaob, niipea kui Eesti NSV Ülemnõukogu koostab uue ENSV administratiivterritoriaalse jaotuse käsiraamatu, sest liiduvabariikides väljaantavais ametlikes teatmikes fikseeritud kohanimede transkribeerimine on kohustav kõigile ametlikele väljaandeile.

Huvitava ülevaate geograafiliste nimede

transkribeerimise praktikast välisriikides esitas J. Pospelov.

Prof. A. Reformatski oma referaadis rõhutas, et geograafilistesse nimedesse tuleb suhtuda kõigepealt kui vene keele sõnadesse. Võõrkeelsete kohanimedega praktilise transkriptsiooni juhiste koostamisel peab tingimata arvestama ka antud nime tagasitranskribeerimise võimalusi. Kartograafid ja geograafid ei saa lahendada geograafiliste nimede praktilise transkriptsiooni küsimusi ilma lingvistideta, kellele peab siin kuuluma otsustav sõna.

A. Superanskaja kõneles geograafiliste nimede ortograafia küsimustest. A. 1956 kehtestatud uus ortograafia ja interpunktsiooni reeglistik ei lahenda kõiki geograafiliste nimede kirjutamisega seotud üksikküsimusi, nagu nimede kokku- ja lahkukirjutamine, suure ja väikese algustähe tarvitamine jne.

Nõupidamise viimaseks ettekandeks oli prof. E. Murzajevi «Kohalikud geograafilised terminid», mille rikkaliku materjali

seas leidus mitmeid küsitavaid etimoloogiad.

Konverentsi lõpul vastuvõetud 6-leheküljelises resolutsioonis väljendati rahuldustunnet selle üle, et on loodud kontakt kõigi transkribeerimisega tegelevate asutuste ja isikute vahel. Peeti vajalikuks luua transkribeerimisküsimuste lahendamiseks üleliiduline komitee, kel oleks õigus teha kõigile kohustuslikke otsuseid nii geograafiliste kui ka isikunimede kirjutamise kohta.

Allakirjutanul oli pikem jutuaamine konverentsil viibiva NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi Informatsiooni ja Statistika Osakonna esindajaga V. Kravtsoviga, kes nagu S. Tjuringi avaldas soovi, et Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium koostaks võimalikult kiiresti vabariigi uue administratiivterritoriaalse jaotuse teatmiku, mille ilmumisega ühtlustuks Eesti kohanimedega kirjutamine kõigis NSV Liidu ametlikes väljaannetes.

E. NURM

EMAKEELE SELTSI AASTAKOOSOLEK

22. veebruaril 1959 tuli Tartus kokku Emakeele Seltsi aastakoosolek. Koosolekuga tähistati 50 aasta möödumist omaaegse kultuuritegelase ja keelemnõu Karl August Hermannini surmast. Tähtpäeva puhul oli koosoleku päevakorras kaks sellekohast ettekannet — «Karl August Hermannini keelelisest tegevusest» prof. A. Kaselt ja «Isiklike mälestusi K. A. Hermannist» ENSV TA akadeemikult J. V. Veski.

Prof. A. Kask peatus oma ettekandes peamiselt K. A. Hermannini 1884. aastal ilmunud «Eesti keele grammatikal», valgustades omaaegse kriitika suhtumist sellesse. Kuigi sel grammatikal oli rida puudusi, oli selle mõju eesti kirjakeele arengusse XIX ja XX sajandi vahetusel eriti olulise tähtsusega.

Akadeemik J. V. Veski valgustas üksikuid episoode K. A. Hermannini tegevusest kultuuritegelasena ja keelemnõuna, peatus eriti isiklike kokkupuudetel K. A. Hermanniga.

Koosoleku ametliku osa alguses andis seltsi esimees akadeemik J. V. Veski seltsi asutajaliikmele filoloogia teaduste

doktorile A. Annistile üle Emakeele Seltsi aukirja seoses tema 60. sünnipäevaga ja märkis ühtlasi tema aktiivset tegevust Emakeele Seltsis.

Järgnevalt esitas seltsi vastutav sekretär H. Ahven juhatusel aruande Emakeele Seltsi tegevusest 1958. aastal.

Emakeele Seltsi liikmete koguarv oli 1958. a. lõpuks 171, neist auliikmeid 1 (ENSV TA akadeemik J. V. Veski), tegevliikmeid 109 ja kirjavahetajaliikmeid 61. Murdekorrespondente oli aasta lõpul 70. Au- ja tegevliikmete koguarvust (110) oli seisuga 31. dets. 1958 Tartus 50 liiget ehk 45,5%, Tallinnas 42 liiget ehk 38%, teistes linnades ja rajoonides kokku 18 liiget ehk 16,5%, nendest kaks liiget Mari ANSV-s ja üks Riias.

Emakeele Seltsi tööd juhtis 1958. aastal seitsmeliikmeline juhatus koosseisus: esimees — J. V. Veski, esimehe asetäitjad — P. Ariste ja A. Kask, juhatuse liikmed — M. Must, J. Peegel, P. Palmeos ja E. Ahven. Seltsi revisjonikomisjoni kuulusid J. Tõlp (esimees), E. Raiet ja R. Karelson.

1958. aastal suurenes seltsi koosseisuliste